

restorasyon

Restorasyon | Konservasyon | Arkeoloji | Sanat Tarihi | Yıl: 2016 Sayı: 12

YILLIĞI

ISSN: 2146-3166

GİRESUN İL MERKEZİNDE RESTORE EDİLEN VAKIF CAMİLERİ THE FOUNDATIONAL MOSQUES RESTORED IN CENTRAL GİRESUN

İsmet Çalık | İnş. Yük. Müh, Vakıflar Trabzon Bölge Müdürlüğü
Mehmet Fatsa | Araştırmacı-Yazar, Giresun İl Özel İdaresi

Giresun kenti, sarp coğrafik yapısına rağmen yoğun bir tarihi kültür mirasına sahiptir. Gerek İslam öncesi döneme ait yapılar, gerekse yörenin fetihinden sonraki dönemde inşa edilmiş olan eserler kent kültürünün en önemli parçasını oluşturmaktadır. Şehirdeki dini kültür mirasınıntipik örnekleri ise Osmanlı devrine aitvakıf camilerdir. Son yıllarda bu vakıf eserlerin ihyası konusunda yoğun çaba içine girmiş olan Vakıflar Genel Müdürlüğü, Giresun'daki vakıf eserlerin onarımına da gereken önemi vermiş gözükmemektedir. İşte bu çalışmada, Giresun il merkezindeson yıllarda restore edilen camilerin vakıf kayıtları, mimari özellikleri ve restorasyonsırasındaki uygulamaların mahiyeti hakkında bilgiler verilecektir. Ayrıca restorasyonlardakiuygulamaların halkımız nezdinde oluşturduğu algılamaların değerlendirilmesiyapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Giresun Camileri, restorasyon, vakıf.

Although the city of Giresun has highland geographical structure, it has many historical cultural heritage. Pre Islamic and Islamic religious structures are the most important part of the urban culture. Typical examples of religious cultural heritage in the city belonging to the Ottoman period foundation mosques. In recent years, the General Directorate of Foundations gave importance to the restoration of the foundation mosques in Giresun. In this study, it is aimed to give an information about foundation records, architectural features, and information about the restorations of the foundation mosques in Giresun which are restored in recent years. Also public response to restoration was observed and the results of the observation have been revealed.

Keywords: Mosques of Giresun, restoration, foundation.

1- GİRİŞ

Taşınmaz kültür mirasımızın en önemli öğeleri arasında dini mimari örnekleri yer almaktadır. Camiler ve tekelerin dışındakiler, ayrıca medreseler gibi eğitim yapıları da bulunmaktadır. Giresun, dini mimari öğeleri bakımından zengin sayılabilecek niteliklere sahiptir. Bu zenginliğin önemli bir kısmını vakıf camileri teşkil etmektedir. Çeşitli mazbut vakıflar ile Vakıflar Genel Müdürlüğü mülkiyetinde olan bu eserlerin birçoğu, son yıllarda vakıf eserlerinin ihyası konusunda önemli faaliyetler yürüten Vakıflar İdaresince restore edilmiştir.

Giresun il merkezinde restorasyonu tamamlanmış örneklerin incelendiği bu çalışmada, eserlerin vakıf kayıtları, banileri ve yapım tarihleri hakkında bilgiler sunulmuş; mimari özellikleri tanımlanmış ve restorasyon çalışmaları, görseller eşliğinde irdelenmiştir. Ayrıca restorasyon uygulamalarının halk nezdinde oluşturduğu algı ve müdahale biçimlerine yaklaşımlar konusunda da değerlendirilmelerde bulunulmuştur.

2- RESTORE EDİLEN CAMİLER

İl merkezindeki Hacı Hüseyin Camisi, Gemilerçekeği Camisi, Hacı Miktaf Camisi, Şeyh Kerameddin Camisi, Kapu (Seyyid Mehmed Paşa) Camisi ve Çınarlar Camisi son yıllarda restore edilen vakıf yapılarıdır. Bu çalışmanın konusunu teşkil eden söz konusu eserler, restorasyon tarihlerine göre sıralanarak ele alınmıştır.

2.1- Hacı Hüseyin Camisi

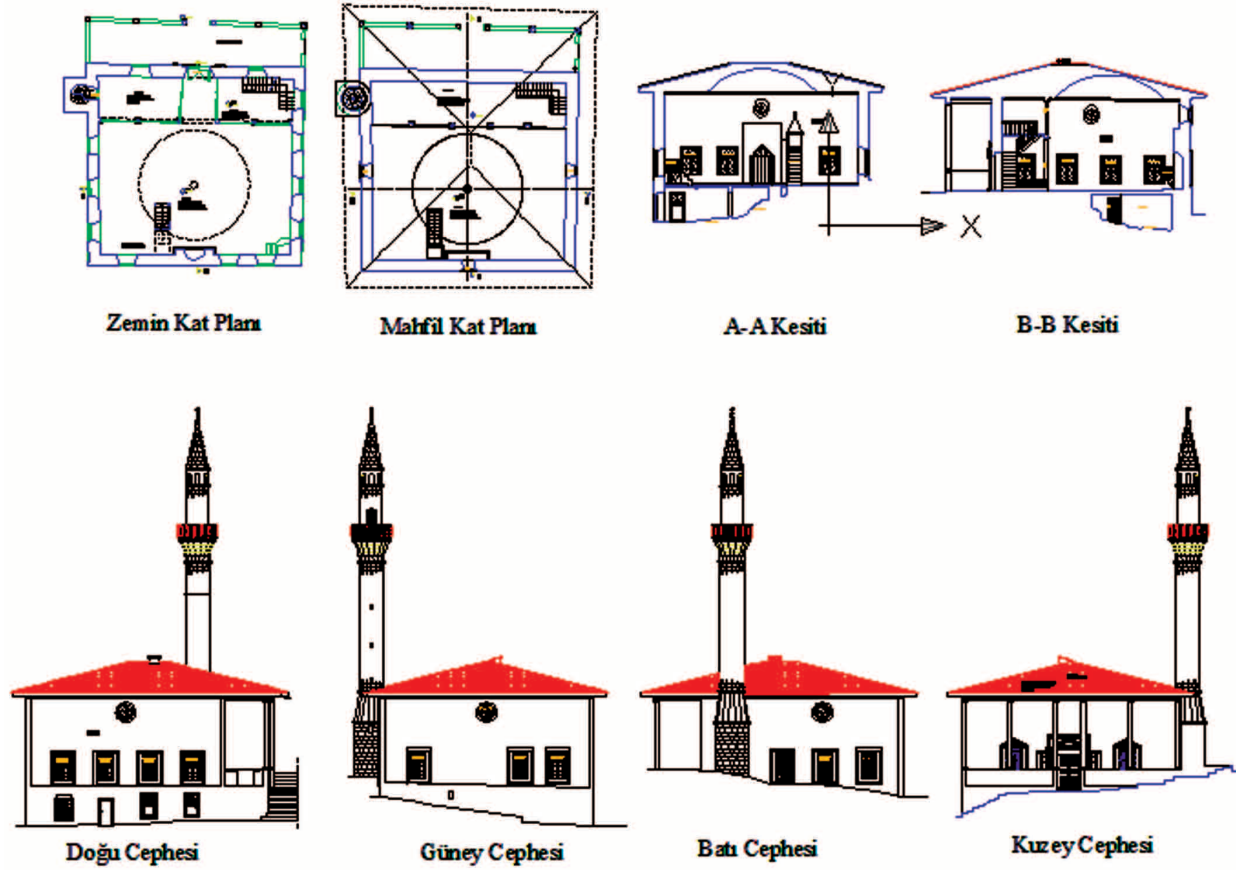
Vakıf Bilgileri: Hacı Hüseyin Camisi'nin tarihi hakkında bilgi veren en eski belge, şüphesiz kesme taşta yazılmış yapı kitabesidir. Girişin sağ üst kısmında bulunan bu kitabede, “*Kadvakâhazihî'l- cami'-i şerifî'l-mübâreksâhibuhu el-Hac Hüseyin bin Ramazan / Kadbenâ fi-evâhir-i şehri Zilkâde, sene isnâ ve elf*” ifadesi yer almaktadır. Bu kısa ifadede, “*Ramazan oğlu Hacı Hüseyin tarafından inşasına başlanan bu mübarek cami, 1002 yılının Zilkade ayı sonlarında tamamlanmıştır*” şeklinde bir anlam çıkarmak mümkündür (Fatsa ve

Sarıtaş 2015: 639). Söz konusu caminin yapımına Ramazan oğlu Hacı Hüseyin tarafından başlanmış, 1594 yılının Ağustos ayı ortalarında da yapı tamamlanmıştır.¹ Böylece 1480'lerde bugünkü Taşbaşı Parkı'nda inşa edilmiş Hüdâvendigâr (Sultan Selim) Camisi'nden sonra Giresun şehrinde ikinci Cuma Camisi de hizmete girmiştir. İlerleyen yıllarda yıkılan cami, Dizdarzâde Murat Bey kızı Ayşe Emetullah Hatun tarafından 1861 yılında yeniden yaptırılmıştır (Ev.d: 16104; GŞS 1410: 163). Vakıf kayıtlarında cami çevresinde çeşme ile üç adet kademhane (WC) olduğu yazılıdır (Ev.d 12206: 9a). 2008 yılında Vakıflar idaresi tarafından kapsamlı bir restorasyondan geçirilen caminin avlusunda bulunan taş şadırvan Hattatzaade Hacı Ömer Ağa tarafından 1902 yılında yaptırılmıştır (Fatsa ve Sarıtaş 2015: 639).

Mimari Özellikleri: Cami kareye yakın dikdörtgen planlı olup, köşe taşları, silmeleri ve pencere söveleri kesme taştan, diğer kısımlar ise moloz taştan yapılmıştır. Ahşap çatı alaturka kiremit ile örtülüdür. Ahşap kaplama tavan içinde bağdadi gizli kubbe bulunmaktadır. Altı adet ahşap sütun ile taşınan ahşap mahfil katına, ana giriş kapısının solundaki ahşap merdivenden çıkılmaktadır.

Harim katının döşemesinin kuzey kısmı doğal zemine otururken, güney tarafı taşıyıcı duvar üzerine oturmaktadır. Kuzey kısmın döşeme altındaki kotunda, halen çay ocağı ve depo olarak kullanılan mekanlar bulunmaktadır. Yapının harim kısmına, kuzey cephenin ortasında yer alan andezit taştan ve mermerden inşa edilmiş bir kapıdan girilir. Dikdörtgen formlu ve düz atkı taşı giriş kısmının üzerinde meander ve örgü motifleri ile çevrelenmiş alnlığı vardır. Alınlıkta, celi sülüs hattıyla Nisa suresinden bir âyet yazılıdır. Yazının iki yanında çarkafelek motifleri görülür. Girişin iki yanındaki iyon başlıklı sütunceler dikkat çeker. İki kanatlı ahşap kapının tablaları baklava dilimi ve gülbezek motifleri ile süslenmiştir (İltar 2014: 47). Eserin restorasyonundan sonra ortaya çıkan orijinal taş mihrap oldukça sadedir. Ahşap minber ve ahşap kürsüsü bulunmaktadır. Son cemaat mekânı açık olup, ahşap direkler üzerinde çatının uzatılması ile teşkil edilmiştir (Çizim 1).

¹ Halk arasında ve bazı popüler yayınlarda Cami'nin banisi “Çobanoğlu Hüseyin Ağa” şeklinde takdim edilmişse de bu bilgi, muhtemelen kitabeyi yanlış okumaktan kaynaklanmıştır.

Çizim 1. Hacı Hüseyin Camisi'nin plan-kesit ve görünüşleri (Restorasyon Projesi,2007).

Giresun'un tipik, narin ve estetik kesme taştan minare sitiline uygun olarak inşa edilmiş olan minaresi, eserin batısında yer almaktadır. Sade bir şerefe altı ve şerefe korkuluklarına sahiptir. Tek şerefeli minarenin gövdesi onikigen kesitlidir (İltar 2014: 47). Minareye çıkılan merdivenden aynı zamanda mahfil katına geçiş sağlanmaktadır. Eserin restorasyon öncesine ait görüntüler Fotoğraf 1'de, restorasyon sonrası duruma ilişkin görüntüler Fotoğraf 2'de sunulmuştur.

Restorasyon Çalışmaları: Eserin restorasyonu, Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 28 Ağustos 2007 tarih ve 1258 sayılı kararı ekinde onaylanan projeler doğrultusunda yaptırılmıştır. 2008 yılında yapılan restorasyon işlemleri kapsamında aşağıdaki uygulamalar gerçekleştirilmiştir:

Çatı kaplaması kaldırılmış, gerekli tahkimat işlemleri yaptırılıp, tam kaplamalı kiremit altı tahtası çakılarak, iki kat su yalıtımı ile üstüne oluklu kiremit örtülmüştür. Çatı

Fotoğraf 1. Hacı Hüseyin Camisi'nin restorasyon öncesi durumuna ait fotoğraflar.

Fotoğraf 2. Hacı Hüseyin Camisi onarım sonrasında ait fotoğraflar.

Fotoğraf 3. İç ve dış sıva söküm işlemleri.

Fotoğraf 4. Minare işlemleri.

arasına ahşap tavan arası döşemesi çakılarak, üzerine camyünü şilte ile ısı yalıtımı serilmiştir. Tüm lambri kaplamalar, seramik yüzeyler sökülüş, duvar sıvaları raspa edilmiş ve horasan harcı ile yeniden sıvanmıştır (Fotoğraf3). Raspa işleminden sonra ortaya çıkan sade taş mihrapta çürütme, tamamlama ve derz işlemleri yapılarak, özgün formlar açığa çıkarılmıştır. Deforme olmuş ahşap tavan, kirişlemeleri ile beraber sökülerek yenilenmiştir. Bağdadi kubbede sıva raspa yapılmış, çürümüş bağdadi çıtalar yenilenmiş ve tekrar sıvanarak boyanmıştır. Mahfil katının bozulmuş ahşap elemanları yenileri ile değiştirilmiş, projesine göre ahşap merdiven yapılmış ve mahfil teşkil edilmiştir. Sağlam olan ahşaplar raspa edilmiş ve bunlara ahşap koruyucu sürülmüştür. Ayrıca beden duvarlarında görülen kılcal çatlaklar

su bazlı epoksi harcıyla doldurulmuş, beden duvarlarında ve pencere üstlerindeki çürümüş ahşap hatıllar yenileriyle değiştirilmiştir.

Ahşap döşeme de kirişlemeleri ile beraber sökülerek yenilenmiştir. Cami dış cephelerinde sıva raspa yapılarak, ortaya çıkan taş örgü ise, derzlenmiştir. Bu kapsamda tüm taş yüzeylerde kumlama yöntemi ile yüzey temizliği yapılmıştır (Fotoğraf3).

Restorasyon projesine göreson cemaatyeri açılmış, ahşap direklerle çatı yükü taşıtarak sonradan açılmış kuzey duvarı tamamlanmıştır. Kuzey duvarında yer alan taş işçilikli giriş kapısında raspa ve temizlik işlemleri yapılmıştır. Son cemaat ve saçak altı kaplamaları çıtalı ahşap tavan kaplaması ile kaplanmıştır. Mevcutlarının orijinal olmadığı

anlaşılan tüm pencere doğramaları, sert ağaçtan malzemeyle yenilenmiştir. Ahşap minber ve kürsü, projesine göre yenilenmiştir. Güney ve batı cephelerde drenaj uygulaması yapılmış; yonu taşı ve moloz taş kısımlarda bozulmuş taşlar çürütülerek, değiştirilmiştir.

Pencere parmaklıklarında raspa işlemi yaptırılarak, bunlar yeniden boyanmıştır. Minarede önemli derecede hasar oluşmuş şerefe korkulukları sökülerek, orijinal örneklerine uygun olarak taş korkuluklar yapılmıştır. Alem temizlenerek yerine takılmış, külah ve kaplaması yenilenmiş, ayrıca minare kapıları sert ağaçtan ahşap olarak yapılmıştır (Fotoğraf4).

2.2- Gemilerçekeği (Hortumzade) Camisi

Vakıf Bilgileri: Gemilerçekeği Mahallesi'ndeki bu cami hakkında bilgi veren taşa yazılmış vakfiye niteliğindeki mermer kitabeden anlaşıldığına göre, Hortumzade Hacı Hüseyin Ağa tarafından önceleri bir mescit olarak inşa edilmiştir. Zamanla harap olan yapı, Sarıalemdarzade Mehmet İzzet Kaptan kızı Hatice Hatun adına 1884 yılında yıkılarak, yeniden inşa edilmiştir (Fatsa-Sarıtaş 2015: 645-646). Aynı mahallede *Behramoğlu Mescidi* adıyla tarihi bir yapı olduğu vakıf kayıtlarında haber verilmektedir (Ev.d, nr.12206: 8b).

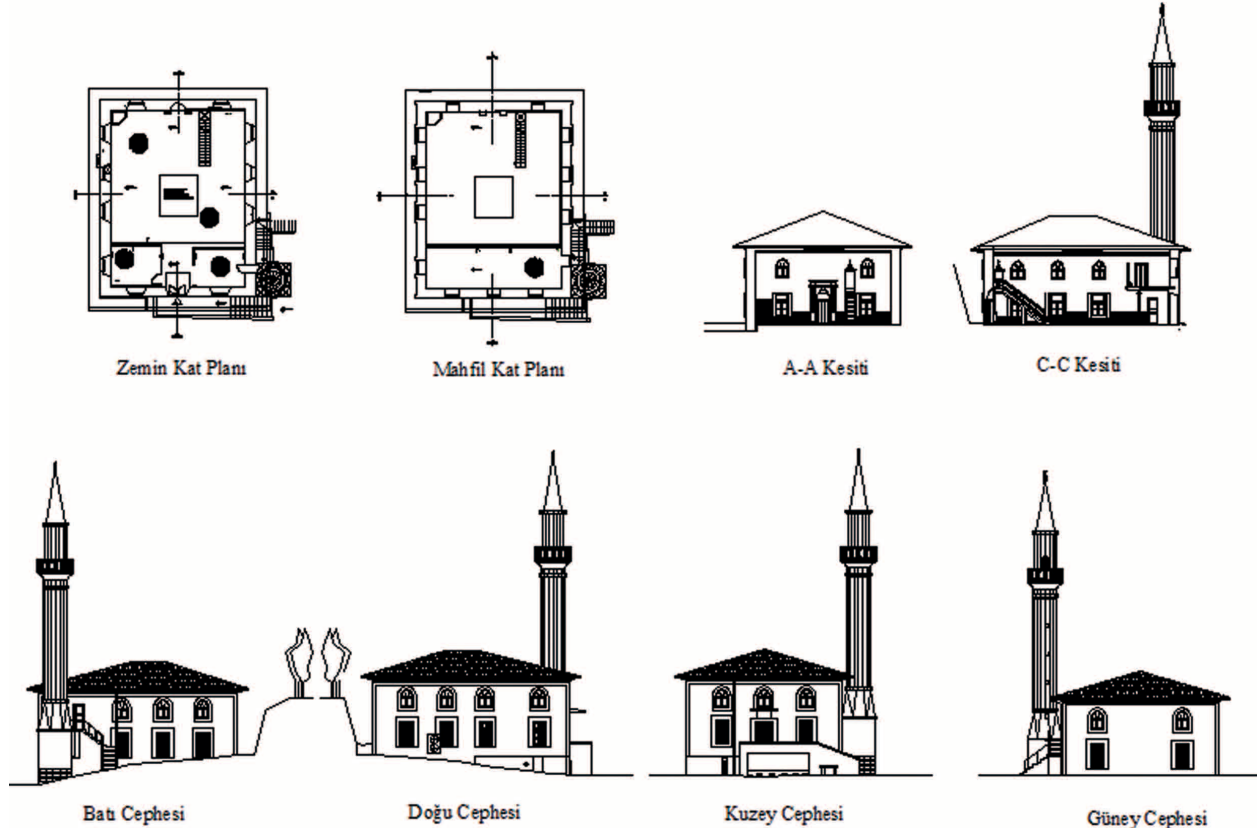
Mimari Özellikleri: Dıştan 334 m² ve kareye yakın dik-dörtgen planlı ve kesme taştan inşa edilmiş olan cami, dört omuzlu kırma ahşap çatılı ve kiremit kaplıdır. Yapının tavanı çitah ahşaptır. Giriş kapı söveleri, pencere söveleri ve kornişleri düzgün kesme taş, diğer duvar elemanları moloz taştan yapılmıştır. Son cemaat mekânı yoktur. Eser, geçir-

diği onarımlar ile güney cepheye doğru büyütülmüştür. Büyütülürken kat aralarına ve duvar üst kotuna betonarme kirişler yapılmıştır. Bu onarım kapsamında caminin mihrabı da beton olarak yapılmıştır. Eserin minberi ve vaaz kürsüsü ahşaptır. Mahfil katı ahşap olup, girişin solundaki ahşap merdivenlebu kata çıkış sağlanır. Kuzeybatısında moloz taş kaide üzerinde yükselen çokgen planlı ve tel şerefeli betonarme minaresibeton ve külah kurşun kaplıdır. Çizim2'de eserin plan, kesit ve görünüşleri verilmiş; restorasyon öncesine ait görüntüler Fotoğraf 5'te, restorasyon sonrası duruma ilişkin görüntüler ise Fotoğraf 6'da sunulmuştur.

Restorasyon Çalışmaları: Gemilerçekeği Camisi restorasyonu, Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 20 Kasım 2009 tarih ve 2424 sayılı kararı ekinde onaylanan eski eser projeleri ve müdahale kararları doğrultusunda yapılmıştır. 2010 yılında yaptırılan restorasyon işlemleri kapsamında aşağıdaki uygulamalar gerçekleştirilmiştir:

Marsilya tipi çatı kiremiti toplanmış, çatıda gerekli tahkimat yapılarak, üzeri tahta ile kaplanmış, iki kat yalıtım malzemesi serilerek, oluklu kiremit ile örtülmüştür. Çatıda çekme sacdan oluk ve yağmur iniş boruları yapılmıştır. Çatı arasına ahşap tavan arası döşemesi çakılarak, üzerine ise camyünü şilte ile ısı yalıtımı uygulaması yapılmıştır.

Cephelerde, sıvalı yüzeyler raspa edilerek bozuk taşlar çürütülmüş ve moloz taş ile kaplanarak, derz yapılmıştır. Bu aşamada ortaya çıkan betonarme kirişlerde pas payları çürütülerek, yapının özgün dokusuna uygun moloz taş kaplama yapılmıştır. Güney cephede, mihrabın arkasında yer alan betonarme kısım da aynı şekilde özgün örgüye

Çizim 2. Gemilerçekeği Camisi'nin plan-kesit ve görünüşleri (Rölöve Projesi,2009).

Fotoğraf 5. Gemilerçekeği Camisi onarım öncesi fotoğrafları.

Fotoğraf 6. Gemilerçekeği Camisi onarım sonrası fotoğrafları.

göre moloz taş ile kaplanmış ve derz yapılmıştır. Cephe-lerde, kumlama yöntemi ile yüzey temizliği gerçekleştirilmiştir (Fotoğraf 7).

Cami çevresinde drenaj imalatı yapılmış ve tretuvar kısmı doğal taş ile kaplanarak, çevre düzenlemesi yapılmıştır. Yapının içindeki çimento esaslı sıvalar tamamen raspa edilerek, horasan harcı ile yenilenecek, boyanmıştır. İmam odası olarak düzenlenmiş kısım kaldırılarak, yapı içindeki

bütünlük yeniden sağlanmıştır. Ayrıca çatıdaki deformasyondan kaynaklı tavanda oluşmuş düşey kottaki sarkmaların giderilmesi için taşıyıcı kirişler değiştirilmiş, tavan kaplamasındaki bozulmuş ahşap öğeler yenilenmiş ve ahşap koruyucu ve vernik uygulaması ile renklendirilmiştir. Eserin içindeki tamamen çürüyen ahşap döşeme yenilenmiştir. Mahfil katın çürüyen ahşap elemanları yenileri ile değiştirilmiş, korunacak olanların raspaları yapılmıştır.

Fotoğraf 7. Gemilerçekeği Camisi cephe ve çatı işleri fotoğrafları.

Fotoğraf 8. Gemilerçekeği Camisi ahşap ve mahfil işleri fotoğrafları.

Fotoğraf 9. Gemilerçekeği Camisi minare ve çevre düzenleme fotoğrafları.

Mahfile çıkışı sağlayan batı cephedeki betonarme merdiven kaldırılarak açılan kapı, orijinal karakterindeki gibi pence-reye dönüştürülmüştür (Fotoğraf 8).

Minarede sıva tamiratları yapılp, boyanmıştır (Fotoğraf 9). Yapıda elektrik tesisatı ve ses sistemi tamamen yenilenmiş, yangın algılama sistemi kurulmuş, aydınlatma elemanları eski esere yakışır şekilde değiştirilmiştir.

2.3- Hacı Miktad Camisi

Vakıf Bilgileri: Hacı Miktad Mahallesi'nde bulunan caminin tarihi hakkında bilgi veren iki kitabesi vardır. Bunlardan ilki kuzeydekigiriş kapısı üzerinde, diğeri doğu kapı-süzereindedir. Kuzeyde yer alan kitabe şöyledir:

Alemdarzâde yani Hacı İsmail Efendi'dir / Eden bu ma'bed-i pâk-i berâ-yümüslimînihyâ

Giresun hanedanından olup bu sahibu'l- hayrât / Mücedded olarak etti bu âli ma'bediinşâ

Yapan bir camii âlemde mutlak ehl-i cennet'tir / Hadis-i "men bene-e" ile mübeşşer oldular zira,

Okudukça ezân-ı pâkedâ oldukça penc-i evkât / O sahib-i hayrı me'cur eyle dâreynde Mevlâ

Fî 17 Muharrem / Yazıl-sa levha-i gevherde layık-ı Hayrî tarihi /

Giresun'da şu camii zâhir ve bâtında pek a'lâ/1307.

Caminin doğu kısmında yer alan ikinci kitabe ise şöyledir:

Sahibü'l-hayrâtve'l-hasenât

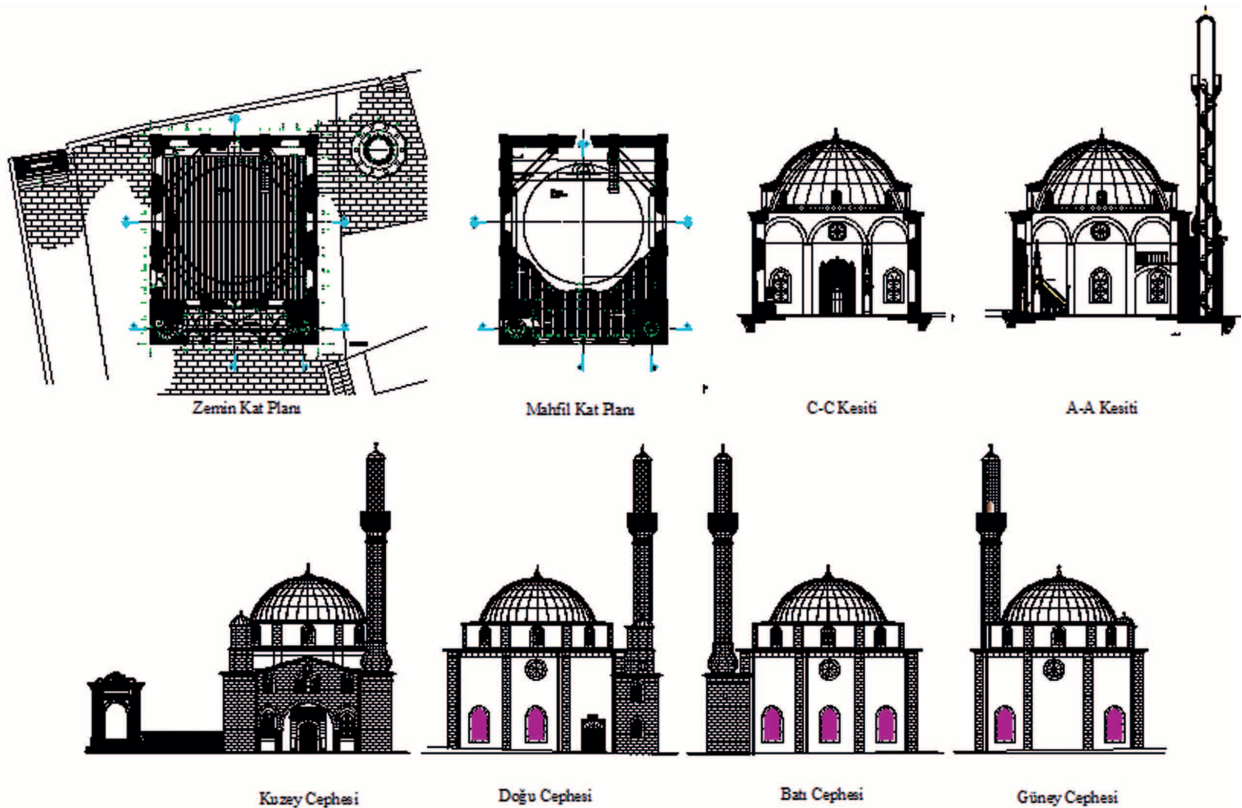
Hacı Mittad Ağa'nın vakfıdır. Sene 1072

Merhum Hacı Çalık Kapudan'ın sülüsünden hayratıdır. Sene 1257.

Bu kitabelerden, caminin ilk olarak 1661 tarihinde Hacı Miktad Ağa tarafından yaptırıldığı, 1841 yılında Hacı Çalık Kaptan, 1889 yılında da Alemdaroğlu Hacı İsmail Efendi tarafından onarıldığı anlaşılmaktadır. Öyle ki, caminin doğu cephesindeki kapı üzerinde bulunan sülüs hatlı mermer kitabe, 1889 yılındaki onarım sırasında yazılmıştır (Fatsa-Sarıtaş 2015: 641-642). 2011 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kapsamlı bir onarımdan geçirilen söz konusu caminin giderlerini karşılamak için, çok sayıda arazi vakfedildiği vakıf kayıtlarında haber verilmektedir. Caminin kible tarafında *Hacı Mustafa Efendi Medresesi* adıyla başka bir yapıdan daha söz edilmiştir (C.MF:108; Ev.d 12206: 7a-b).

Mimari Özellikleri: İl merkezindeki belediye meydanında yer alan Hacı Miktad Camisi, kare planlı ve tek kubbeli-dir. Caminin kuzey cephesi, ana duvarların kesiştiği köşeler ve duvar içlerindeki orta sütunlar kesme taş, diğer duvarlar ise moloz taştan inşa edilmiştir. Harim kısmına giriş, son cemaat yerinin de bulunduğu kuzey kısmın yanı sıra doğu cepheden de sağlanmaktadır. Son cemaat yerinde, ortadaki daha geniş olmak üzere üç kemerli ve iki sütunlu girişinin ikinci katı mahfil katı olarak hizmet vermektedir (Çizim3).

Yapının kurşun kaplamalı kubbesi, sekizgen kasnak üzerine oturtulmuştur. Kesme taş minaresi yörede sık rastlanan minare tipidir. Caminin minaresi kuzeybatı köşesinde yer alırken, kuzeydoğu köşesinde de yarım minareyi andıran bir ağırlık kulesi vardır. Mahfil katına çıkış bu kuleden sağlanmaktadır. Restorasyon öncesine ait görüntüler Fotoğraf 10'da, restorasyon sonrası görüntüler Fotoğraf 11'de sunulmuştur.

Çizim 3. Hacı Miktad Camisi'nin plan-kesit ve görünüşleri (Restorasyon Projesi, 2008).

Fotoğraf 10. Hacı Miktad Camisi onarım öncesi fotoğrafları.

Fotoğraf 11. Hacı Miktad Camisi onarım sonrası fotoğrafları.

Fotoğraf 12. Hacı Miktad Camisi kurşun işleri fotoğrafları.

Son cemaat yeri üçlü bir düzenlemeye sahip olup yanları dar, ortası daha geniş ve yuvarlak kemerlidir (İltar 2014: 48-49). Son cemaat yerinin batısından minareye, doğusundan mahfile çıkış sağlanırken ortasından da camiye giriş yapılır. Basık kemerli kapının üst kısmında, kitabe bulunmaktadır.

Barok tarzda yapılmış mihrabı, ahşap minberi, ahşap kürsüsü, taş sütun ve kemerleri iç mekânın etkileyici unsurlarındandır. Özellikle yoğun işlemeli taş mihrap

eserin estetik ögesi durumundadır. Mahfil katın ahşap korkulukları dalgalı hatlarla kıvrımlı bir görünüşe sahiptir (İltar 2014: 48-49).

Hacı Miktad Camisi'nin minare kaidesi cami beden duvarının kuzeybatı köşesini teşkil eder. Kesme taştan yapılmış olan minarenin yedi-sekiz elemanı, soğan şeklinde olup, onikigen gövdeli ve tek şerefelidir. Külâh kısmı kubbe tipinde olup, kesme taştan yapılmıştır.

Fotoğraf 13. Hacı Miktad Camisi cephe, minare ve korkuluk işleri fotoğrafları.

Fotoğraf 14. Hacı Miktad Camisi iç fotoğrafları.

Restorasyon Çalışmaları: Caminin restorasyonu, Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 12 Eylül 2008 tarih ve 1753 sayılı kararı ekindeki onaylı eski eser projeleri doğrultusunda yaptırılmıştır. 2010-2011 yıllarında yaptırılan restorasyon işlemleri kapsamında aşağıdaki uygulamalar yaptırılmıştır:

Camideki muhdes mermer kaplamalar sökülüş, iç beden duvarlarında sıva raspa yapılmış, horasan harç ile sıva yapılarak, subazlı plastik boya ile boyanmıştır. Sütun ve kemerlerinde ortaya çıkan kesme taş öğelerde yüzey temizliği yapılmış, derz yapılarak bu mekânlar doğal haliyle sergilenmiştir. Cami içerisindeki beton zeminin sökülüşünün ardından gerekli hafriyat çalışması ile saha düzeltildikten sonra ahşap döşeme yapılmıştır. Pencere doğramaları, projesinde belirtildiği şekillerde sert ağaçtanısıcama detaylı olarak yenilenmiştir. Mihrapta boya sökücü yardımı ile çok itinalı raspa yapılarak yağlı boyalı taş yüzeyler ortaya çıkarılmış veyaldızlı bezemeler ihya edilmiştir.

Ayrıca kubbe yürüme alanının kenarında bulunan demir korkuluklarda boya raspa yapılmış ve bu bölümler tekrar boyanmıştır. Doğu cephe giriş kapısı, harim giriş kapısı, kule çıkış kapıları, minare çıkış kapısı ise projesi doğrultusunda yenilenmiştir. Cami üzerindeki mevcut kurşun örtü kaldırılmış, iki kat membran ile su yalıtımı yapılmış, çamur sıva ile sıvandıktan sonra 1,5 mm kalınlığında kurşun örtü ile kaplanmıştır. Çatıda çekme sac, yağmur oluk ve boru imatları yapılmıştır (Fotoğraf 12).

Caminin tüm dış beden duvarları, mevcut sıvasından ve boyasından arındırılma amacıyla itinalı raspa edilmiş, bozuk çıkan taşlar çürütülerek yeniden orijinal karakterinde taş kaplama yapılmıştır. Tüm cephedeki moloz ve kesme taşlarda derz uygulaması yapılmıştır. Kadınlar mahfili korkulukları orijinali doğrultusunda yenilenmiş ve bot vernikle boyanmıştır (Fotoğraf 13).

Son cemaat mekânı, projesinde öngörüldüğü şekilde demir camekân ve kapılardan arındırılmış, imam odası sökülerek, son cemaat mekânı orijinal karakterine dönüştürülmüştür. Son cemaat mekânındaki taş sütun ve kemerlerde itinalı şekilde boya raspa yapılarak bu yüzeyler boyadan arındırılmıştır. Giriş kapısının taş sövelerinde boya raspa yapılmış, özellikli kapı ortaya çıkarılmıştır (Fotoğraf 14).

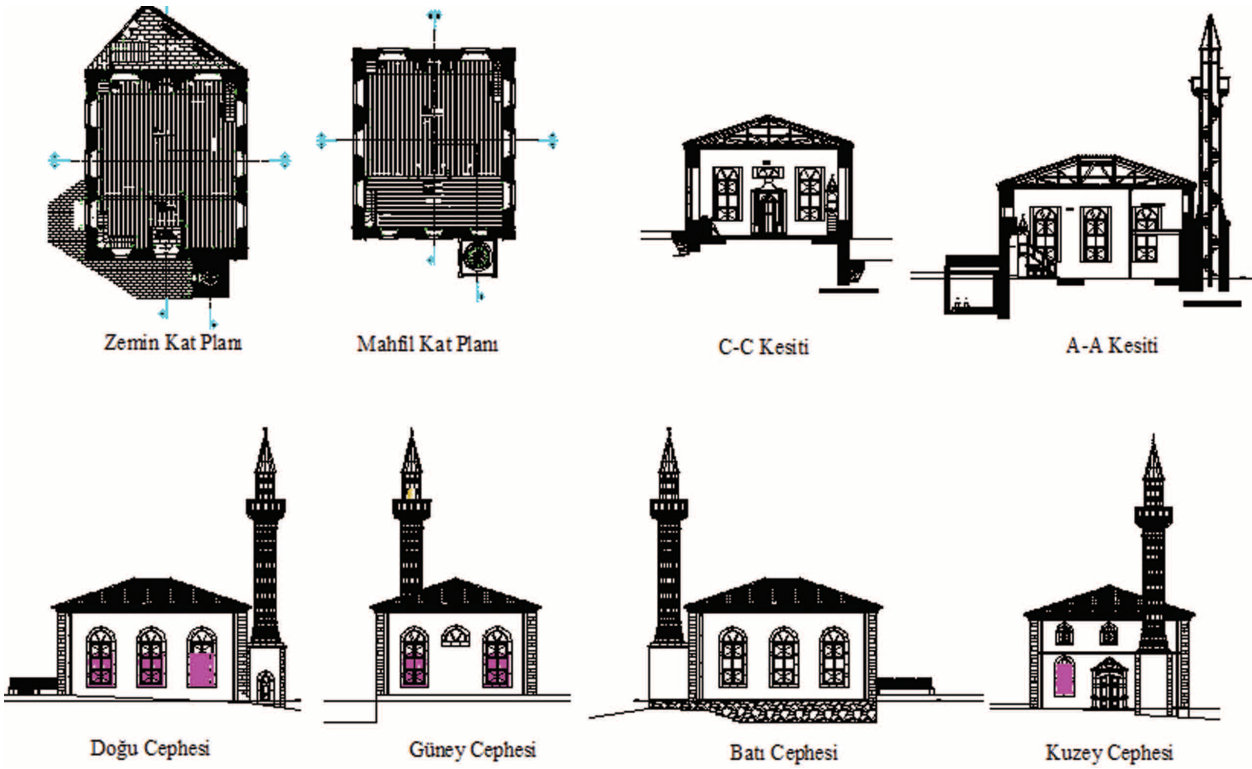
Öte yandan, son cemaat yeri zemin döşemesi sökülerek, gerekli temizlik ve kot işlemleri yapıldıktan sonra 4cm kalınlığında mucartalı andezit döşeme ile döşenmiştir. Minarede bozulmuş taşlar çürütülerek, orijinal karakterinde ve renginde taşlar ile kaplama yapılmıştır. Çürüyen minare kapıları yenilenmiştir. Minare ve cami cephelerinde kumlama yöntemi ile yüzey temizliği yapılmıştır (Fotoğraf 14).

Minarenin külahı ile şerefesi arasında kalan kısmına su itici malzeme ile yalıtımı; cami etrafında drenaj uygulaması yapılmıştır. Bahçede bulunan mermer plaklar sökülüş ve kot uygun seviyeye getirilmiş, 15cm blokaj ve 10cm grobeton uygulaması yapılarak, üzeri 6cm kalınlığında mucartalı andezit taşı ile uygun eğim verilerek, kaplanmıştır. Caminin tüm elektrik tesisatı yenilenmiş, cami içi ve çevre aydınlatma elemanları eski esere uygun olarak değiştirilmiş, soğutma ve ısıtma için klimalar yerleştirilmiştir.

2.4- Şeyh Kerameddin Camisi

Vakıf Bilgileri: Caminin giriş kapısı üzerindeki yerinde kitabesi olmadığı için yapım tarihi hakkında fazla bilgi verilememektedir. Vakıf kayıtlarında da bu konuda yeterli bilgi yoktur. Ancak 1844 tarihli vakıf defterinde burada görev yapanların Şeyh Kerameddin'in evladından oldukları ve camiye ait vakıf yerleri müştereken tasarruf ettikleri bilgisi verilmektedir (Ev.d 12206: 7b).²

² Giresun merkeze bağlı Gürederesi, Uzgur, Kayadibi, Çandır, Seldeğirmeni, Yoma ve Ülper köylerinde bulunan muhtelif miktarlarda fındık bahçeleri bu caminin vakfı kaydedilmiştir (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Ev.d, nr. 12206, v. 7b).

Çizim 4. Şeyh Kerametdin Camisinin plan-kesit ve görünüşleri (Restorasyon Projesi, 2009).

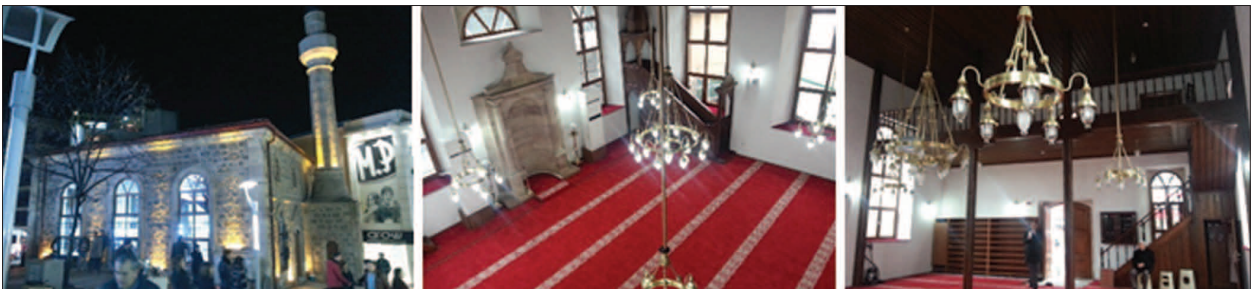
Mimari Özellikleri: Şeyh Kerameddin Camisi, dikdörtgen planlı köşe taşları, pencere söveleri ve kornişleri kesme taş, diğer kısımları moloz taştan inşa edilmiş bir eserdir. Kıрма ahşap çatılı caminin üzeri kiremit kaplıdır. Camiye giriş, kuzey cephedeki taş söveli ahşap kapıdan sağlanmaktadır. Girişin solundan üst mahfil kata çıkılmaktadır. Ahşap mahfil kat, restorasyondan önce iki katlı olarak inşa edilmişken restorasyon aşamasında orijinal karakteri gibi tek kata dönüştürülmüştür. Tavan kaplaması ahşap, iç duvarları sıvalı ve boyalıdır. Yapının mihrabı, kesme taştan yapılmış olup, sağında ve solundaki sütunceleri dikkat çekicidir. Minber ve kürsü ahşaptan yapılmış ve niteliksizdir. Çizim 4'te eserin plan, kesit ve görünüşleri sunulmuştur.

Yapının minaresi ise kesme taş malzeme ile tek şerefeli ve çokgen gövdeli olarak inşa edilmiştir. Dikdörtgen bir kaid üzerine oturan minarenin, kurşun kaplamalı külahı ve sade bir şerefesi mevcuttur. Caminin kuzeybatı duvarına bitişik olarak yapılan minarenin kaidesinden açılan yuvarlak kemerli kapıdan şerefeye çıkılmaktadır (Uslu ve Demir 2010:5). Caminin restorasyon öncesine ait görselleri Fotoğraf 15'te, restorasyon sonrası duruma ilişkin görseller ise Fotoğraf 16'da sunulmuştur.

Restorasyon Çalışmaları: Eserin restorasyonu, Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 15 Ocak 2009 tarih ve 1957 sayılı kararıyla onaylanan eski eser projeleri doğrultusunda yaptırılmıştır. 2014 yılın-

Fotoğraf 15. Şeyh Kerametdin Camisi onarım öncesi fotoğrafları.

Fotoğraf 16. Şeyh Kerametdin Camisi onarım sonrası fotoğrafları.

da gerçekleştirilen restorasyon işlemleri kapsamında aşağıdaki uygulamalar yapılmıştır:

Çatı üzerindeki sac örtü kaldırılmış; çatı sökülerek, ahşap oturtma çatı olarak yenilenmiştir. Ana taşıyıcı kirişlerden bozuk olanlar orijinali doğrultusunda sert ağaçtan yenilenmiştir. Çatı arasında ahşap kaplama yapılıp, üzerine ısı yalıtımı için 10cm kalınlıkta cam yünü şilte serilmiştir. Kiremit altı kaplamasının üzerine bitüm esaslı kiremit altı yalıtım levhası serilmiş ve üzeri klasik tip oluklu kiremit ile kaplanmıştır (Fotoğraf 17). Mevcut yağmur iniş ve boruları sökülüp, yerlerine boyalı galvanizli sacdan yağmur oluk ve iniş boruları yapılmıştır.

Orijinal olmayan tüm pencere doğramaları sökülerek, mevcut örnekleri ve restorasyon projesi doğrultusunda sert ağaçtan 4+4 mm ısıcam detaylı olarak yenilenmiştir. Çürümüş durumdaki ahşap döşeme yenilenmiştir. Muhdes olarak yapılmış 2 katlı mahfil kaplama, tavan, döşeme ve kargası ile birlikte sökülüp ve projesinde uygun şekilde

tek katlı olarak yeniden yapılmıştır. Mahfil katının tüm kirişlemeleri, sütunları ve sütun başlıkları sert ağaç olarak kullanılmıştır (Fotoğraf 18). Cami iç beden duvarlarında sıva raspa yapılmış, yüzeyler horasan harcı ile sıvanarak yarı mat su bazlı plastik boya ile boyanmıştır. Tavan kaplaması ızgaraları ile birlikte sökülüp ve 1. Sınıf çam kerestesinden projesi doğrultusunda çatalı ahşap tavan yapılmıştır.

Harimin kuzeydoğu köşesinde yer alan muhdes oda kaldırılmış ve alan bütünlüğü tekrar sağlanmıştır. Mahfile çıkış merdiveni girişin solundan başlayarak ahşap olarak teşkil edilmiştir. Caminin ana giriş kapısı sert ağaçtan projesi doğrultusunda yenilenmiştir. Minber ve kürsü ahşap olarak yenilenmiştir. Mihrapta temizlik yapılmış, boşalan derzler horasan ile onararak orijinal hale getirilmiştir (Fotoğraf 18).

Orijinal pencere parmaklıkları raspa edilmiş, ardından parmaklıklar üzerine antipas sürülmüş ve parmaklıklar siyah mat dekorasyon boyası ile boyanmıştır. Dış beden duvarındaki sıvalı yüzeylerde sıva raspa yapılmış, alttan

Fotoğraf 17. Şeyh Keramet'in Camisi çatı onarımı işleri fotoğrafları.

Fotoğraf 18. Şeyh Keramet'in Camisi onarım işleri fotoğrafları.

Fotoğraf 19. Şeyh Keramet'in Camisi cephe ve minare işleri fotoğrafları.

Fotoğraf 20. Kurşun kenet yapılması fotoğrafları.

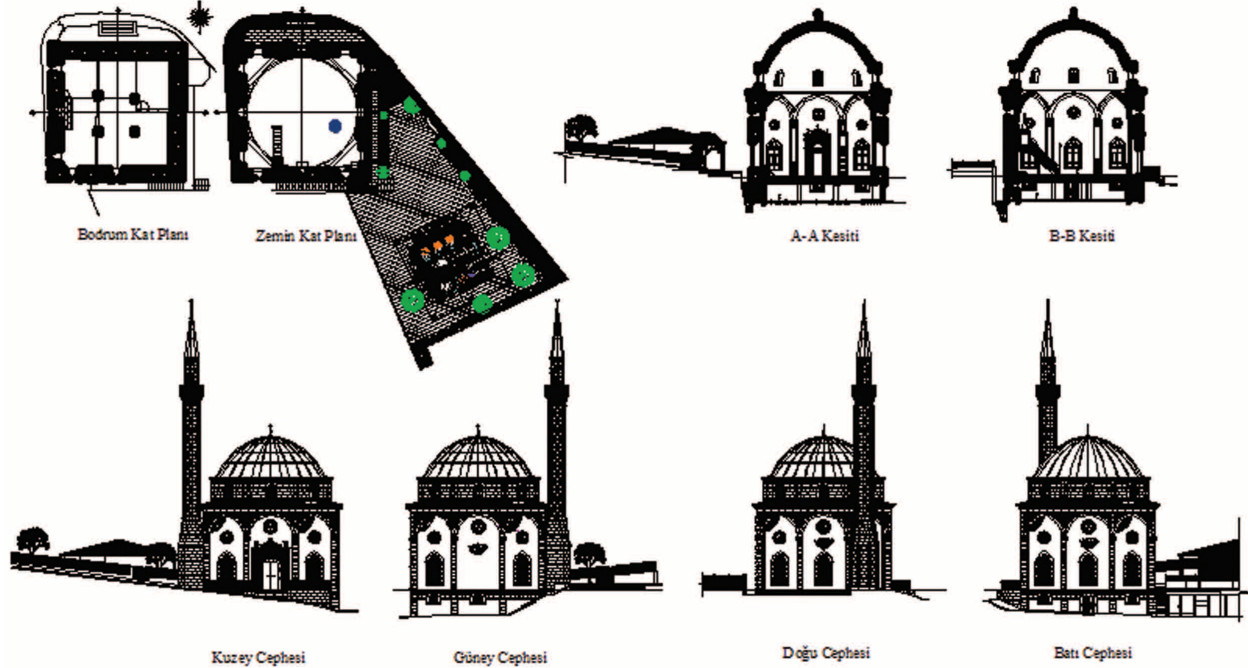
çıkan yüzeylerdeki derzler ve yonu taşı yüzeydeki derzler açılarak horasan harcı ile hemyüzderz olarak tekrar derz yapılmıştır. Dış duvarlarındaki tüm yüzeylerde kumlama ile yüzey temizliği yapılmıştır. Ayrıca yüzey taşları, kornişler, söveler ve sövelerden bozuk olanlar çürütülerek orijinali doğrultusunda yenilenmiştir (Fotoğraf 19).

Caminin doğu cephesinde muhdes mahfil katın giriş kapısı olarak düzenlenmiş pencere, orijinal karakterine dönüştürülmüştür. Minare külahı ve sereni sökölüp yenilenmiştir. Külah üzerine yalıtım serilip, üzeri 1,5mm kalınlığında kurşun ile kaplanmıştır. Minare kaide, gövde ve peteğindeki bozuk taşlar çürütülmüş, özellikle şerefe altında oluşmuş ciddi hasarlar mevcut örneği doğrultusunda yenilenmiştir. Kumlama yöntemi ile yüzey temizliği yapılmıştır. Minarenin bozulmuş şerefe korkulukları orijinal yapım tekniğine uygun olarak yenilenmiştir (Fotoğraf 20). Minarenin giriş ve şerefe kapıları yenilenmiştir.

Caminin güneyinde yer alan mevcut şadırvan yıkılmış ve projesine göre şadırvan ve WC imalatı yapılmıştır. Caminin tüm elektrik tesisatı yenilenmiş, cami içi ve çevre aydınlatma elemanları eski esere uygun olarak değiştirilmiştir. Isıtma ve soğutma işlemleri için esere iki adet salon tipi klima takılmıştır.

2.5- Kapu (Seyyid Mehmed Paşa) Camisi

Vakıf Bilgileri: Giresun Kalesi'nin giriş kapısı yakınına inşa edildiği için halk arasında *Kapu Camisi* şeklinde anılagelen yapı, ilk olarak Giresun Mutasarrıfı Seyyid Mehmet Paşa tarafından 1607 yılında³ muhtemelen ahşaptan

Çizim 5. Kapu Camisi'nin plan-kesit ve görünüşleri (Restorasyon Projesi, 2013).

³ Kapı üzerinde bulunan küçük metal kitabede caminin ilk yapım tarihi 1593 olarak ifade edilmiştir.

⁴ Çarşı'da Kazancılar (Yokuşu)'da ve Çınarlar'da dükkân / arsa; Giresun merkez Ülper, Çalış, Uzgur, Barça, Gedikkaya ve Kayadibi köylerinde fındık bahçeleri bu caminin vakfı kaydedilmiştir (Ev.d, nr. 12206, v. 7b-8a).

⁵ Kitabe transkripsiyonu Feridun Emecen'e aittir (Feridun Emecen, (2008), "Mitler ve Gerçekler Arasında: Giresun'da Seyyid Vakkas Efsanesi ve Giresunlu Seyyid Mehmet Paşa", Uluslar Arası Karadeniz İncelemeleri Dergisi, Sa. 5, s. 77-91).

Mimari Özellikleri: Meyilli bir arazi üzerinde inşa edilmiş caminin batı cephesinden bodruma, kuzey cephesinden ise ana ibadet mekânına giriş bulunmaktadır. Kesme taş ve moloz taştan alması olarak inşa edilmiş bir yapıdır. Kare planlı caminin duvar içlerinde gömülü sütunları üzerinde yükselen kemerler ile oluşturulan sekizgen kasnağının üzerini örten kâgir kubbesi bulunmaktadır. Tek kubbeli yapı tipinde olan caminin üst örtüsü kurşun kaplıdır. Eserin minaresi kuzeydoğu köşesinde kesme taştan inşa edilmiştir (Çizim 5).

Cami, cephelerinin genel özelliği olan plasterler üzerinde yükselen kemerlerle üç bölüme ayrılmıştır. Ortadaki kemer yuvarlak formda, yanlarındaki kemerler ise sivri formda olup, ortadakine göre daha dar tutulmuştur (Ataman, 2013: 39). Cephelerdeki kemer köşelerinde kesme taş üzerine işlenmiş bitki motifleriyle süslemeler bulunmaktadır. Kuzey cephesinde işlemeli kesme taştan ana giriş kapısının söveleri ve sütunceleri dikkat çekicidir. Harim kotundaki geniş ve yüksek sivri kemerli pencereler, bu pencerelerin üst kotlarında yuvarlak pencereler ve kubbe kasnağında yer alan daha küçük sekiz adet pencere ile harim iç aydınlatması sağlanmaktadır. Fotoğraf 21'de caminin onarım öncesi görselleri, Fotoğraf 22'de ise onarım sonrası görselleri sunulmuştur.

Cami hariminde, duvar içlerinde yükselen sütunlar, kesme taş kemerler ve işlemeli mihrap ile zengin kesme taş öğelere sahiptir. Sütunların diplerindeki ayaklarda bitkisel

motifli işlemler vardır. Harimin kuzeydoğu köşesindeki pencereden dönüştürülmüş kısımdan minareye giriş sağlanmaktadır. Zemin bodrum katta bulunan sütunlar ve beden duvarlarına taşıttırılan ahşap kirişlemeler üzerinde ahşap döşemeler bulunmaktadır. Ahşap minber ve vaaz kürsüsü niteliksizdir. Barok üslubun özelliklerini taşıyan kesme taş mihrap, giriş kapısı ile işleme yönünden benzerlik taşımaktadır. Bodrum katta 4 kesme taş sütun, harim döşemesini taşıyan kirişlere mesnet oluşturmaktadır. Giriş, yapının batısında olup, harim katı ile irtibatı bulunmamaktadır.

Doğu cephe duvarının kuzeyinde yer alan minare, sekizgen kaideli, çokgen gövdeli, düzgün kesme taştan fari-sili olarak yapılmış tek şerefeli bir minaredir. Şerefe altında geometrik şekiller ile süslemeler bulunan minarenin şerefe korkuluğu sade, külahı ahşap olup, üzeri kurşun kaplıdır.

Restorasyon Çalışmaları: Restorasyon, Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 29 Mayıs 2013 tarih ve 1202 ve 31 Temmuz 2013 tarih ve 1368 sayılı kararları ekinde onaylanan projeler doğrultusunda yapılmıştır. 2015 yılında yaptırılan restorasyon işlemleri kapsamında aşağıdaki uygulamalarda bulunulmuştur:

Caminin kubbesinin kurşun örtüsü kaldırılmış, kâgir kubbenin üzerinde horasan harcı ile düzeltme sıvası yapılarak, üzeri üst katı arduvazlı olmak üzere iki kat membran kaplanarak yalıtım yapılmıştır. Su yalıtımının üzeri çamurla sıvandıktan sonra kurşun ile kaplanmıştır (Fotoğraf 23).

Fotoğraf 21. Kapu Camisi onarım öncesi fotoğrafları.

Fotoğraf 22. Kapu Camisi onarım sonrası fotoğrafları.

Fotoğraf 23. Kapu Camisi kurşun işleri fotoğrafları.

Fotoğraf 24. Kapu Camisi cephe ve yüzey temizliği fotoğrafları.

Fotoğraf 25. Kapu Camisi taş işleri fotoğrafları.

Fotoğraf 26. Kapu Camisi bodrum kat fotoğrafları.

Cami cephelerinde sıva kaplı duvarlar raspa edilmiş, derz yapılarak doğal taş doku ortaya çıkarılmıştır. Tüm cepheler ve minarede kumlama yöntemi ile yüzey temizliği yapılmıştır (Fotoğraf 24).

Cephelerde drenaj uygulamaları yapılmış, caminin zemin ve çevre sularından en az düzeyde etkilenmesi için düzenlemeler yapılmıştır. Cami içindeki sıvalar sökülmüş, horasan harcı ile yeniden sıvanarak boyanmıştır. Düzgün kesme taş sütunlar ve kemerler temizlenerek açıkta bırakılmıştır. Mihraptaki yağlı boyanın raspası yapılarak taş yüzeylerde varak çalışması ile mihrap ortaya çıkarılmıştır. Cami cephe ve sövelerindeki bozulmuş taşlar çürütülerek, yenileri ile değiştirilmiştir (Fotoğraf 25).

Cami döşemesi bodrum kattaki sütunlar ve duvarların üzerlerine oturtulan ana kirişlemelerin üzerine kirişli döşeme yapılması suretiyle ahşap olarak yapılmıştır. Mevcut döşemeden kullanılacak kadar sağlıklı öğeler bulunmadığından ötürü tüm döşeme yenilenmiştir.

Ayrıca, pencere doğramalar sert ağaç kullanılarak, detaylı olarak yenilenmiş, pencere korkulukları raspa edilip, tekrar boyanmıştır. Cami ana giriş kapısı raspa edilmiş, gerekli tamiratlar yapılarak, ahşap koruyucu ve vernik sürülerek kullanıma sunulmuştur. Ahşap minber yenilenmiştir.

Bodrum katında gerekli söküm ve kırıklar yapıldıktan sonra hafriyat çalışması yapılmış ve bodrum kat daha verimli kullanılabilir hale getirilmiştir. Restorasyon projesine göre düzenlenen bodrum katında döşeme ve tavan kaplamaları ahşap olarak teşkil edilmiş ve bölücü camekânlar yapılmıştır (Fotoğraf 26).

Eserin elektrik tesisatı ve ses sistemi tamamen yenilenmiş, yangın algılama sistemi kurulmuş ve tüm aydınlatma elemanları eski esere yakışır şekilde değiştirilmiştir. Cami avlusunun güneydoğusunda erkek, kadın ve engelliler için WC ve şadırvan imalatları ve çevre düzenlemesi yapılmıştır.

2.6- Çınarlar Camisi

Vakıf Bilgileri: Caminin onarımı için Vakıflar Trabzon Bölge Müdürlüğü uzmanlarınca yapılan çalışmalar sırasında tavan arasında bulunan hasarlı beyaz mermer kitabede, *İlâne-i umûmiyye ile bed' ve kısm-ı sânisî Sarıalemdarzade Hacı İsmail Ağa zevcesi Afife Hanım'ın hayratıdır 1312* denilerek, halktan alınan yardımlarla ve Sarıalemdarzade Hacı İsmail Ağa'nın eşi Afife Hanım'ın katkılarıyla 1894 yılında buranın yapıldığına işaret edilmiştir. Ancak bu bilgi eserin ilk yapım tarihiyle ilgili değildir. Zira vakıf kayıtlarında caminin bu tarihten en az 50 yıl daha önce mevcut olduğuna dair işaretler bulunmaktadır. 1844 tarihli vakıf defterinde konuyla ilgili şu ifadeler yer verilmektedir:

Hacıhüseyin Mahallesi kurbunda Çınarlar Cami'-i şerifi demekle ma'rûf cami'-i şerifin vakfından olmak üzere yevm-i bir akçe vazife ile imâmet ve hitâbet cihetine mutasarrıf Hasan Vehbi ibni es-Seyyid Ali... (Ev.d 12206: 8b).⁶

Muhtemelen ahşap malzemeyle inşa edilmiş olması nedeniyle kısa sürede yıpranan camide onarıma ihtiyaç hâsıl olmuş ve 1888 yılında Seyyid Vakkas Türbesi ile birlikte çalışmalara başlanmış, ancak ibadete açılması 1894 yılında mümkün olabilmıştır. Caminin yeniden inşasına Hacıvehbizâde Ali Ağa öncülük etmiştir (BOA, V.PRK, UM, 13: 16). 1939 yılında yaşanan depremde hasar gören ve kubbesi çöken cami, temellerine kadar yıkılmıştır. Halkın da katkıları alınarak, Sarıalemdarzâde Ahmet Efendi ve Feridunzâde Hasan Muharrem Efendi tarafından yeniden yaptırılmıştır (Fatsa 2008: 34).

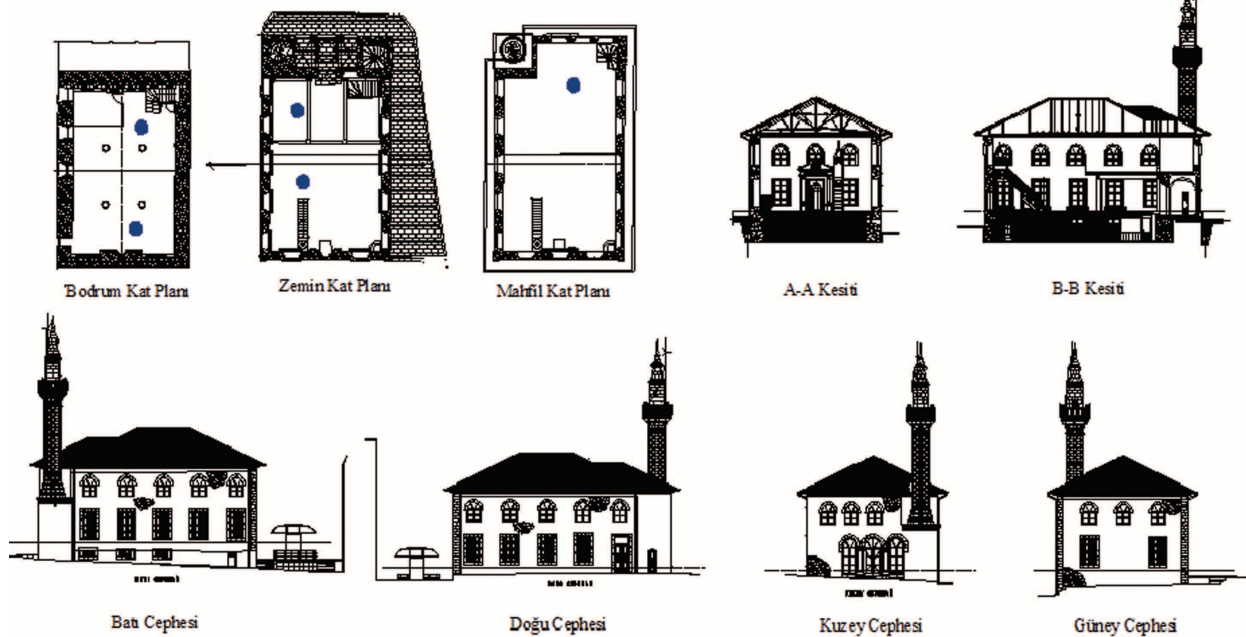
Mimari Özellikleri: Çınarlar Camisi, dikdörtgen planlı harim mekânın altında bodrum katı ve mahfil katı bulunan bir yapıdır. Şehrin önemli yollarının kesiştiği bir kavşak

üzerinde yer alan eserin, 1939 yılındaki depremden büyük hasar görmesi sonucu plan şekli değiştirilmiştir. Yıkılmadan önceki dönemde kubbeli ve kare planlı olan cami, depremden sonraki durumda dikdörtgen plana dönüştürülerek genişletilmiştir. Caminin kuzeyindeki son cemaat yerinin yapısı incelendiğinde ilk yapıldığı dönemin orijinal özellikleri daha net olarak gözlenmektedir.

Harim katı, son cemaat yeri ve ahşap mahfil katından ibaret cami, kullanım alanının artırılması amacıyla 1994 yılında yeniden kapsamlı bir müdahaleye uğramıştır. Bu onarım kapsamında harim katının altındaki derinliğin artırılarak betonarme sistem çözümleri ile bodrum kat inşa edilmiştir. Bunun yanında ahşap mahfil katı da kaldırılarak betonarme mahfil katı oluşturulmuştur (Çizim 6).

Caminin kuzeyindeki son cemaat yerinden, caminin harimine geçiş sağlanmaktadır. Bunun yanında caminin harim katına doğu cepheden, bodrum katına batı cepheden ve mahfil katına da güneydoğu köşeden de girişler vardır. Cami içinden bodrum katına iniş olsa da mahfil katına çıkış sağlanmamıştır. Kesme taş malzemedeki yapılmış mihrabı ve ahşap tavan kaplaması yapının iç kısmındaki dikkat çeken öğeleridir. Minber ve kürsüsü ahşap olup, niteliksizdir.

Caminin doğu, batı ve güney cepheleri birbirine benzer şekilde moloz taş duvarlardan inşa edilmiştir. Yonu taşı pencere söveleri ve köşe taşları cephede dikkat çeken öğelerdir. Yapıda dış beden duvarlarında yapılan sıva raspası sonucu güney, doğu ve batı cephelerde taban, alt pencere üst kotu ve duvar üst kotunda betonarme kirişlerin olduğu belirlenmiştir. Taban ve pencere üst kotundaki kirişler moloz taş kaplanması yoluyla, duvar üst kotundaki kiriş ise ahşap kaplanması yoluyla kapatılmıştır. Caminin restorasyon

Çizim 6. Çınarlar Camisinin plan-kesit ve görünüşleri (Restorasyon Projesi, 2013).

⁶ Giresun merkezde Seldeğirmeni, Uzgur köylerinde fındık bahçesi ile çarşıda arsa icaresinden elde edilen gelirler caminin tamiri, imamet ve hitabet giderleri için vakfedilmiştir (Ev.d 12206: 8b).

Fotoğraf 27. Çınarlar Camii onarım öncesi fotoğrafları.

Fotoğraf 28. Çınarlar Camisi onarım sonrası fotoğrafları.

öncesine ait görüntüleri Fotoğraf 27'de, restorasyon sonrası duruma ilişkin görüntüleri ise Fotoğraf 28'de sunulmuştur.

Eserin minaresi kuzey cephede son cemaat mekânının batısında yer almaktadır. Düzgün yonu taşından tek şerefeli olarak yapılmış minarenin yonu taşı külâhı çift boğumludur. Kare kaidesi üzerinde yükselen yedisekiz ile farisili gövdeye geçiş sağlanmaktadır.

Restorasyon Çalışmaları: Caminin restorasyonu, Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 17 Nisan 2013 tarih ve 1165 sayılı kararıyla onaylanan eski eser projeleri doğrultusunda yaptırılmıştır. 2015-2016 yıllarında gerçekleştirilen restorasyon kapsamında aşağıdaki uygulamalar yaptırılmıştır:

Çatı üzerindeki marsilya tipi kiremit örtü kaldırılmış, çürüyen parçalar sökülerek konstrüksiyonunda tahkimat yapılmıştır. Ana taşıyıcı kirişlerden bozuk olanlar orijinali doğrultusunda sert ağaçtan yenilenmiştir. Çatı arasında

ahşap kaplama yapıлып, üzerine ısı yalıtımı için 10 cm kalınlıkta cam yünü şilte serilmiştir. Kiremit altı kaplamasının üzerine bitüm esaslı kiremit altı yalıtım levhası serilmiş ve üzeri klasik tip oluklu kiremit ile kaplanmıştır. Saçak altı ve saçak alın kaplamaları sökülerek, sert ağaç malzemeden orijinali doğrultusunda yenilenmiştir (Fotoğraf 29). Mevcut yağmur iniş boruları sökülmüş, yerlerine boyalı, galvanizli sacdan yağmur oluk ve iniş boruları yapılmıştır.

Orijinal olmayan pencere doğramaları sökülerek mevcut örnekleri, restorasyon projesi doğrultusunda sert ağaçtan 4+4 mm ısıcam detaylı olarak yenilenmiştir. Harim, bodrum ve mahfil katın ahşap döşemesi yenilenmiştir. Cami iç beden duvarlarında sıva raspası yapılmış, yüzeyler horasan harcı ile sıvanarak yarı mat su bazlı boya ile boyanmıştır. Tavan kaplaması, ızgaraları ile birlikte sökülmüş ve orijinal örneği doğrultusunda çıtalı ahşap tavan olarak yenilenmiştir (Fotoğraf 30).

Fotoğraf 29. Çınarlar Camisi çatı onarımı fotoğrafları.

Fotoğraf 30. Çınarlar Camisi ahşap işleri fotoğrafları.

Fotoğraf 31. Çınarlar Camisi bodrum ve çevre imalatları fotoğrafları.

Fotoğraf 32. Çınarlar Camisi cephe işleri fotoğrafları.

Bodrum katın lambri kaplı duvarlarındaki çürümüş lambri riler sökülmüş, sıvası raspa edilerek tekrar sıvanmış ve boyanmıştır. Bodrum kattaki zemin sularının toplandığı ve önceden yapılmış su toplama kuyusu bodrumda önemli nem oluşumuna neden olmaktaydı. Bu kuyuda biriken su, pompa yardımıyla dışarı atılmaktaydı. Restorasyon kapsamında Giresun Belediyesi ile yapılan işbirliği neticesinde toplanan suyun cazibe ile akması amacıyla kanal bağlantıları yaptırılmış ve nem sorununun kaynağı yapıdan uzaklaştırılmıştır (Fotoğraf 31).

Son cemaat yerindeki muhdes duvarlar kaldırılmış, orijinal duvar ve sütunlar ortaya çıkarılmış, tonozlar, cepheler ve zemindeki orijinal taş ögeler ortaya çıkarılmıştır. Yüzey temizliği yapıldıktan sonra derzleri yenilenerek kullanıma açılmıştır. Cami ana giriş, doğu giriş ve mahfile çıkış kapısı ile minare kapıları sert ağaçtan yeniden imal edilmiştir. Yine minber ve kürsü, ahşap olarak yenilenmiştir. Mihrapta yağlıboya temizliği yapılmış ve kalem işi ögeleri ihya edilmiştir.

Orijinal pencere parmaklıkları raspa edilmiş, ardından parmaklıklar üzerine antipas sürülmüş ve parmaklıklar siyah mat dekorasyon boyası ile boyanmıştır. Dış beden duvarında sıvalı yüzeylerde sıva raspası yapılmış, alttan çıkan yüzeylerdeki derzler ve yonu taşı yüzeydeki derzler açılarak horasan harcı ile hemiyüz derz olarak tekrar derzlenmiştir. Dış beden duvarlarında yapılan sıva raspası sonucu güney, doğu ve batı cephelerde taban, alt pencere üst kotu ve duvar üst kotunda betonarme kirişlerin olduğu belirlenmiştir. Taban ve pencere üst kotundaki kirişler moloz taş kaplanması yoluyla, duvar üst kotundaki kiriş ise ahşap kaplanması yoluyla kapatılmıştır (Fotoğraf 32).

Öte yandan minare kaide, gövde ve peteğinde bozuk taşlar çürütülmüş, kumlama yöntemi ile yüzey temizliği yapılmıştır. Cami beden duvarlarının diplerinde drenaj yapılmıştır. Cami çevresinde doğal kesme taş ile derzli döşeme yapılmıştır. Eserin elektrik tesisatı ve ses sistemi tamamen

yenilenmiş, yangın algılama sistemi kurulmuş ve tüm aydınlatma elemanları değiştirilmiştir. Eserde iklimlendirme için 4 adet salon tipi klima kullanılmıştır.

3- HALK NEZDİNDE YAPILAN DEĞERLENDİRMELER

Son yıllardaartan vakıf camilerinrestorasyonuna ilişkinbilimsel değerlendirmeler çeşitli vesileler ile yapılmaktadır. Ancak bu eserlerin birinci derecede kullanıcıları olan cami görevlileri, cami cemaati ve halk nezdindeki değerlendirmeler bilimsel platformda nispeten göz ardı edilmektedir. Bu itibarla çalışmanın bu bölümünde kısa da olsa yazarların yakındangözlemikâni bulunduğu bu tepkiler listelenmiştir. Konuyla ilgili yapılan gözlemlerde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Genel olarak camilerin restorasyonu ile ilgili halk ve kullanıcılar olumlu bakış açısına sahiptir. Cephe sivalarının sökülerek, taş dokunun ortaya çıkarılması ve cephe temizlik işlemleri en beğenilen uygulamalar arasında yer almaktadır.Camilerin içlerindeki mihrapların temizliği ve taş dokuların ortaya çıkarılması da genel olarak olumlu karşılanmaktadır.

Çürümüş ahşapların değiştirilmesi ve mevcut ahşap elemanların yağlı boyadan arındırılması, özellikle olumlu bulunan uygulamalardandır. Yine aydınlatma aksesuarları ve dış cephe ve minarelerde ışık ile duvar boyama işlemleri de halk tarafından olumlu karşılanmaktadır.

Son cemaat yerlerinin açılması ise en çok eleştiri alan uygulamadır. Her ne kadar camiler orijinal hallerine döndürülseler de özellikle yoğun yağmur iklimine sahip Giresun için son cemaat yerlerinin açık bırakılması kullanıcılar tarafından önemli bir sorun olarak görülmektedir. Ayrıca bu mekânların korumasız kalmasından ötürü kedi köpek gibi hayvanların girmesi de eleştirilerin önemli bir mesnetini oluşturmaktadır.

Uygulamalar esnasında yapılan bazı yanlışlıklar, malzeme ve işçilik kalitesi konularındasöz konusu camiler olunca halkın duyarlılığı daha fazla artmaktadır. Bu bağlamda niteliksiz uygulamalar anında eleştiri almakta ve restorasyon kalitesini de olumlu yönde etkilemektedir.

Bazı camilerin mekânsal olarak yetersiz kalmasından dolayı yerine daha büyük camilerin yapılması isteği çok karşılaşılan, ısrar edilen bir taleptir. Bu gibi durumlar kültür varlıklarının öneminin toplumda yeterince anlaşılmadığının kanıtını oluşturmaktadır. Bu talep sahiplerine rağmen özellikle restorasyonlar sonucunda ortaya çıkan eserlerin, kullanıcıların tarihi kültür mirasa bakış açısında olumlu katkıda bulunduğu gözlenmektedir. Bu kapsamda tarihi eserlere sahip çıkılması,büyük çoğunlukla halk tarafından olumlu karşılanmakta ve yapılan çalışmalar desteklenmektedir.

4- SONUÇ

Son yıllarda vakıf eserlerinin ihyası konusunda önemli faaliyetler yürüten Vakıflar Genel Müdürlüğü, Giresun'daki vakıf eserlerine de gereken önemi vermiştir. Giresun ilinde restorasyonu yapılan vakıf eserlerin vakıf geçmişleri, mimari özellikleri ve restorasyon uygulamaları hakkında bilgiler sunulan bu çalışma kapsamında restorasyon uygulamalarının halk ve kullanıcılar tarafından değerlendirilmesi, algısı ve müdahale biçimlerine yaklaşımları konusundaki gözlemler ortaya konulmuştur. Bu itibarla, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün, vakıf kültür varlıklarının gelecek nesillere aktarımı için üstlenmiş olduğu görevi yerine getirmek konusunda gerekli duyarlılığı gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Eserlerin restorasyonları, Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun almış olduğu kararlar istikametinde yapılmaktadır. Restorasyon sürecinde eserlerin orijinal karakterlerinin geri kazandırılması ve işlevini sürdürmesi,ana felsefeyi oluşturmaktadır. Halkın genel itibari ile restorasyonlara yaklaşımlarının olumlu olduğu, ancak özellikle son cemaatlerin açık bırakılması ile ilgili endişe ve hoşnutsuzluklarının olduğu belirlenmiştir.

Toplumun, taşınmaz kültür varlıklarının yaşatılması ve gelecek nesillere aktarılması ile ilgili bilinç düzeyinin yükseltilmesi için, çeşitli örgün veya yaygın eğitim imkânlarının değerlendirilmeye alınması sonucuna varılmıştır.

TEŞEKKÜR

Çalışma kapsamında verdikleri izinler ve destekler dolayısı ile Trabzon Vakıflar Bölge Müdürlüğüne ve değerli personeline teşekkür ederiz.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (=BOA),
 Cevdet Maarif (=C.MF), nr. 108.
 Evkaf Defteri (=Ev.d), nr. 16104; 12206, v. 7a-10a.
 Vakıf Perakende Umumi (=V.PRK, UM), nr. 13, s.16.
 Giresun Şer'iyye Sicilleri (=GŞS), nr. 1410, s. 163.

Milli Kütüphane Arşivi,

Kitaplar ve Makaleler

Durmuş 2000: A.Durmuş, *Giresun İl ve İlçelerindeki Türk Dönemi Tarihi Eserleri*, Yüzcüncü Yıl Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Van.
 Emecen 2008: F.Emecen, *Mitler ve Gerçekler Arasında: Giresun'da SeyyidVakkas Efsanesi ve Giresunlu Seyyid Mehmet Paşa*, *Uluslar Arası Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, Sa. 5, s. 77-91.
 Fatsa 2008: M.Fatsa, *Giresun Yöresinde Osmanlı Vakıfları ve Vakıf Eserleri*, Giresun Belediyesi Yayınları, Giresun.
 Fatsa vd. 2015: M.Fatsa/H.İ.Sarıtaş, *Giresun Merkezde Osmanlı Devri Vakıf Eser Kitabeleri*, *Geçmişten Günümüze Giresun*, Giresun İl Özel İdaresi Yayınları, İstanbul, s. 638-652.
 İltar 2014: G.İltar, *Giresun Kültür Envanteri*, Giresun Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Giresun.

Raporlar

Ataman 2013: M.Ataman, *Giresun İli Merkez Kapu Camii Teknik Raporu*, Trabzon, S:39.
 Uslu vd. 2010: A.Uslu/N.Demir, *Giresun İli Merkez Şeyh Kerameddin Camii Teknik Raporu*, Trabzon, s:5.

Projeler

Restorasyon Projesi, 2007: Giresun Merkez Hacı Hüseyin Camii, Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, Trabzon, Türkiye.
 Restorasyon Projesi, 2008: Giresun Merkez Hacı Miktaç Camii, Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, Trabzon, Türkiye.
 Restorasyon Projesi, 2009: Giresun Merkez Şeyh Kerametdin Camii, Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, Trabzon, Türkiye.
 Restorasyon Projesi, 2013: Giresun Merkez Kapu Camii, Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, Trabzon, Türkiye.
 Restorasyon Projesi, 2013: Giresun Merkez Çınarlar Camii, Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, Trabzon, Türkiye.
 Rölöve Projesi, 2009: Giresun Merkez Gemilerçekeği Camii, Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi, Trabzon, Türkiye.